

סדר רשי

ומכרך ברכה אחרונה (א) ואמר רבה בר רב הונא כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפילו בדברי הלכה, (ב) שנאמר (ובפתחו) [ובפתחו] עמדו כל העם (נחמ' ח' ה') ואין עמידה אלא שתיקה, שנאמר והוחלתי כי לא ידברו כי עמדו (ו) לא ענו עוד (איוב ל"ב ט"ז) (ג) ר' זורא אמר ר' חסדא מהכא ואוני [כל] העם אל ספר התורה (נחמיה ח' ג'). (ד) אמר רב הונא בר רב יהודה אמר ר' מנחם (ה) אמר ר' יוסי מאי דכתיב ועזבי ה' יכלו (ישעי' א' כ"ח), זה שמניח ספר תורה ויוצא, ר' אבהו נסיך בין גברא לגברא, בעי רב ספא בין פיסקא לפיסקא מאי, תיקו, (ו) רב ששת מהדר אפי' וגרים, אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו, (ז) אמר ר' שפטי' אמר ר' יוחנן כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום, ומקשינן ערום ס"ד, אלא אימא ערום מאותה מצוה: (ח) אמר רבי ינאי בריה דרבי ינאי סבא משמיה דרבי ינאי רבא מוטב תיגלל המטפחת ואל יגלל ספר תורה, ועומד החזן ומחזיר ספר תורה למקומו ואומר יהללו את שם ה', ועונין אחריו הודו על ארץ ושמים וגו' ולעניין לומר קדיש, יש שהחזיקו אחר קריאת התורה לאלתר קודם התגלל, ויש שהחזיקו לאחר שמחזירין למקומה ומסתברא לאחר קריאת התורה שיש טעם לקדיש ואחר כך לפתוח באשרי, ואמר אשרי וסדר קדושה וכו' ואומר יתגדל תתקבל וכו' ועונין כל הציבור יחד מזמור לאסף וגו', ועומד הנער לומר קדיש, ומדלג תתקבל ואומר יהא שלמא רבא, וכל זמן שהציבור אומרים פסוקים או משנה צריכין לומר קדיש אחריהם, ולפיכך אומרים קדיש אחר פסוקי דזמרה, ואחר סדר קדושה, ואחר תפילה, ואף לאחר משנה, כמו במה מדליקין, ואין כאלהינו, ופסום הקטורת, וכן בשבת לאחר שקראו בתורה אומר החזן קדיש, וכן לאחר שמסמירין גנביא, וכשואמרים תהלה חוזר ואומר קדיש לפני תיבה אבל לא בשבת במנחה. ובשני וחמישי שאין החזן צריך לומר קדיש כיון שקראו בתורה עד שיעמוד לפני התיבה, וכן בראשי חודשים ובחול מועדות ובפורים אבל עתה נהגו לומר קדיש ולאחר כל התפילה אומר בלחש עלינו לשבח וכו', ועל כן נקוה לך וכו' ושוהין שעה אחת אחר התפילה, ונפטרינן לבתיהם לשלום:

דיני סעודה.

[תכ] וכשאדם בא לסעוד, נוטל ידיו תחילה ואח"כ מכרך על נטילת ידים, ובוצע פיתו בשתי ידיו, ומכרך המוציא לחם מן הארץ, (א) עשר

[תימ] (ב) ואומר רבה בר רב הונא. סומא לי' רע"א. ושם חגי' אמר רבא. (ג) שנאמר ובפתחו. תקניו ובפתחו כמו שחאו בקרא. וכן בגמרא הובא ובפתחו. (ג) ר' זורא אמר רב חסדא. שם שם. (ד) אמר רב הונא בר רב יהודה. ברכות ח' סע"א. ולפינו בר יהודה. (ה) א"ר יוסי. לפנינו אמר ר' אמי. (ו) רב ששת מהדר אפי' וגרים. עיין בתוס' שם ד"ה רב ששת ובתוס' סומא לי' ע"א ד"ה כאן. (ז) א"ר שפטי' אמר יוחנן. מגילה ל"ב ע"א ולפינו הגי' א"ר פריק א"ר יוחנן. (ח) א"ר ינאי בריה דרבי ינאי סבא. שם שם.

[תכ] (ב) עשר חיבות הללו כנגד עשר מצות התלויות בתבואה. וכן הובא בפרדס סי' ס"ה ברכת הלחם יש להם עשר חיבות והם כנגד עשר מצות התלויות בתבואה כו' וסיים ולכן צריך לבצוע בעשר אצבעות כנגד עשר אלו. וגם חכמי התוס' ברכות ל"ה ע"ב ד"ה והלכתא הביאו יש לבצוע בשתי ידיו בעשר אצבעות נגד י' חיבות שבסקרא מצמיה חציר. והרב בעל שבלי הלקס סי' קס"א הביא ודיל וצריך הבצוע שיבצע בשתי ידיו בעשר אצבעותיו כנגד עשר מצות הנזכרות בתבואה עד שלא תבוא לידו לחם, ואלו הן לא תזרע כלאים, לא תחרוש בשור וחמור וחריו, לקם שכחה ופיאתה, מעשר ראשון, מעשר שני מעשר עני, תרומת חלה כך ספורש

תיבות הללו כנגד עישר מצוות התלויות בתבואה, לא תחרוש, זריעת כלאים, לקט, שכחה, וסאה, חלה, תרומה, מעשר ראשון, ושני, ועני, וכנגד עישר תיבות שבמקרא זה מצמיח חציר לכהמה ועשב לעבודת האדם להוציא לחם מן הארץ (תהלים ק"ד י"ד):

[תכב] שנים שאכלו על שלחן אחד, המכרך על הלחם צריך ליטול רשות מהם על כל הסעודה, אף על היין הוא אומר (א) [ברשות רבותי, והן עונין ברשות שמים, בא לחם יין בתוך המזון אינו צריך ליטול רשות משעה שצריך על הלחם, אבל צריך לומר סברי מרגן, כלומר גם אחס תכוונו ותסכמו לברכה זו] (ב) וכך השיב ר' יוסף הגדול ואם תאמר קידוש והבדלה וברכת המזון למה אומרים סברי מרגן, והרי בית הבליעה פנוי (ג) שלא לחלוק בברכת היין, (ד) זה הכלל אין מרשין על היין ואין מסבירין על הסת, מה מעם לחם שהוא רשות שאם רוצה שלא לאכול לחם אף בשבת הרשות בידו, לפיכך נוטל רשות כדי שישכמו כולם, אבל קידוש והבדלה וברכת המזון שהיא מעונה כוס מצוה, אין צריך ליטול רשות, (ה) אלא יאמר סברי רבנן, כלומר תנו דעתכם על הברכה לצאת בה ידי חובתכם, והם עונין לחיים, וכן יין שבתוך הסעודה אין ליטול רשות, שהרי מכיון שיש בין כולם לאכול ודאי אי אפשר בלא שתייה, לפיכך יש לומר סברי מרגן, או סברי מוריי (ו) ואין לומר סברי מרגני, שאין זה תיבה:

[תכב] (א) ולאחר גמר סעודתו נוטל ידיו מפני מלח סדומית שסממא

בס' חלה ירושלמי עכ"ל, והוא בירושלמי חלה סוף פ"א וע"ש שהובא בשו"ת והארוז ח' חלה סי' רכ"ד הביא ג"כ את הירושלמי ועיין בסור אורח סי' קס"ז ובכ"י שם שהביא את הכלבו והרוקח [סי' שכ"ט] ע"ש.

[תכב] (ב) ברשות רבותי. הופסתי כמו שהוא בכ"י ב' ועיין בפרדס סי' נ"ד בשם רב האי גאון ז"ל. (ג) וברך הגדול. הוא ר' יוסף סוב עלם, וכן הובא בפרדס סי' נ"ז. (ג) שלא לחלוק בברכת היין. בפרדס הגי' אלא לחלוק כבוד בברכת היין כי לא נתקן הדבר בתחילה כי אם בברכת היין שבתוך הסעודה ואח"כ נהגו לאומרו בכל ברכת היין שלא לחלוק. (ד) זה הכלל אין מרשין על היין. היינו לומר ברשות, וזה הובא גם בפרדס שם. (ה) אלא יאמר סברי רבנן כלומר תנו דעתכם על הברכה לצאת בה ידי חובתכם והם עונין לחיים. עיין בפרדס סי' ע"ח למה רגילין בני אדם לומר סברי בברכת היין וברשות רבותי להסמיא חובא שם בשם ר' קלנימוס לסת אומרים ברשות וכן הובא שם הפעם בשם ר' קלנימוס הזקן ור' קלנימוס סתם הוא ר"ק הבחור וכן הובא גם בלקושי חפרים (י' ע"א) ספי ר' קלנימוס הבחור ז"ל ונקרא הבחור להבדילו מן ר' קלנימוס הזקן וגם בשבלי הלקט סי' ק"ט הביא את רבינו קלנימוס הבחור בענין סברי רבנן והביא ג"כ שם את רבינו קלנימוס הזקן ז"ל. ועיין אורות במבוא לס' האורה צד 108, 109 ובפרדס שם סי' ע"ה הובא ג"כ פעם לסת אומרים על היין סברי מרגן בשם רבינו יצחק בר יתודה ז"ל והוא חית רבו של רש"י ז"ל, ובפרדס סי' נ"ז הובא עוד מעם וסיום כן שמעתי. ובתנחומא הגרסא מכבר מקורי אות ב' הובא כך: וכן שליח צבור כשיש בידו כוס של קדוש או של הבדלה והוא אומר סברי מרגן ואומר תקלה לחיי כלומר כי לחיים יהא הכוס, ובמאמר שלפניו שם הובא וכששכין מלחקור אומר להם סברי מרגן והם אומרים אם לחיים ואם למות ע"ש. (ו) ואין לומר סברי מרגני שאין זה תיבה. בכ"י ב' ואל יאמר סברי מרגנן שאין זו תיבה. ובפרדס שם ואל יאמר סברי מרגני שאין זו תיבה.

[תכב] (ב) ולאחר גמר סעודתו נוטל ידיו מפני מלח סדומית שסממא את העינים. בגמרא חולין ק"ח ע"כ מפני מה אמרו מים אחרונים חובה שסממא סדומית יש שסממא את

את העינים, ואינו מברך ומזג כוס יפה, הוא כוס של ברכת המזון (ב) שהצרינו חכמים ליפותו בעיטור ועיסוף בהרה ושיטפה חי ומלא :

[תכנ] (א) אמר רב נחמן כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע של רביעית הלוג, כלומר יין של רובע, כדי שימזגו שלשה חלקי מים ואחר יין, ועמוד על רביעית הלוג: משלשה ועד עשרה המברך ברכת המזון מתחיל נברך, ואינו מזכיר שם, מעשרה ואילך (ב) אומר נברך אלהינו, ואומר ברכת המזון ומברך ברכת היין ושותין וחורין ומברכין ברכה אחת מעין שלש :

[תכד] הגיע שעת המנחה כשנכנס לבית הכנסת (א) אומר פסוקי של מעלה, ואני ברוב חסדך, (ב) וצריך להשהות שעה אחת קודם תפילתו, ומקראי נפקא לן במסכת ברכות, ועומדין ומתפללין, וכששליח ציבור מסדר ברכות במנחה אינו אומר ברכת כהנים, (ג) שכן שנינו שיכור לא ישא כפיו, ובשעת מנחה שכית שיכרות, וגופלין בתחנונים ואנחנו לא נדע ואמר קדיש כו' :

[תכה] (א) [למעריב] תקנו לומר והוא רחום וכפר עון, לפי שאין במעריב קרבן לכפר עון, אבל ביוצר ומנחה שיש [הקרבן] תמידין שמכפרין אין צריך לאמרו (ב) מפי ר' אליעזר הגדול דאמר שכן נהגו העם החוטאים ללקות בשעת מעריב ואחר שקיבל הדין ושלקה אומר שליח ציבור והוא רחום, והם המלקים, (ג) אומרים ג' פעמים

העינים. (ז) שהצרינו חכמים ליפותו בעיטור ועיסוף בהרה ושיטפה חי ומלא. עיני ברכות ג"א ע"א וע"ש בתוס' ד"ח שטיפה שהביאו בשם ירושלמי שלשה דברים נאסרו ככוס של ברכה שלא עיטרו ומורה יפה הוא בירושלמי ברכות סוף פ"ז (דף י"א ע"ד) ותעיר הרה"צ בתרומ"ף בפירושו שם דרך היונים לעטר במסיבתם הכוסות בשושנים ופרחים ונראה שזה המנהג נתפשט ג"כ בסוריא שיושביה היו יונים, ובבבל לא נודע זה המנהג לכן ספרש ח"שם בבלי ברכות שם עיטור רב יהודה מעשרתו בתלמידים רב חסדא מעשר ליה בגמלי. ועיין בפרדס סי' צ"ד באריכות יותר וסיים שלמה בר יצחק.

[תכז] (ב) אמר רב נחמן כו' שבת ע"ז ע"ב ופה נוסף דברים על לשון הגמרא כמו שהביא רש"י בגמרא שם ע"ש. עיין בתוס' שם ובפרדס סי' צ"ד ובסור א"ח סי' קפ"ג ובכ"י שם. (ג) אומר נברך אלהינו. עיין תוס' ברכות ס"ט ע"ב ד"ה נברך ועיין בפרדס סי' צ"ג.

[תכח] (ב) אומר פסוקי של מעלה. היינו המובאים לעיל סי' תי"ז. (ג) וצריך להשהות שעה אחת קודם תפילתו ומקראי נפקא לן במס' ברכות. ברכות ל"ב ע"ב וע"ש ברא"ש ובדברי המדורות. (ג) שכן שנינו שיכור לא ישא כפיו. תענית כ' ע"ב.

[תכט] (ב) למעריב תקנו לומר והוא רחום וכפר עון, לפי שאין במעריב קרבן לכפר עון. תובא בפרדס סי' ב' וכן במח"ו סי' ק"א (צד 77) ותובא גם בשבלי הלקט סי' מ"ט. (ג) מפי ר' אליעזר הגדול דאמר שכן נהגו העם החוטאים. יש לתקן ד"א לפי שכן נהגו העם. וכ"ה לנכון בכ"י ב' והוא מאמר בפני עצמו ותסוס מפי ר' אליעזר הגדול מוסב למעלה, וכן בפרדס שם חגי' ד"א לפי שנחנו החוטאים. וגם במח"ו שם חגי' אבל יש אומרים לפי שכן נחנו החוטאים, וכן ראיתי בשבלי הלקט סי' מ"ט הביא בתחלה בשם רבינו אליעזר הגדול לפי שאין בערבית קרבן ואח"כ ובשם רבינו שלמה וצ"ל מצאתי לפי שהיו החוטאים נוהגין ללקות בין מנחה למעריב כו' הוא חסאמר תסובא בפרדס בשם ד"א וכן תובא זה משכתיל בתניא סי' מ' וכן' חסדרים חגי' ותו לפי כו'. (ג) אומרים ג' פעמים והוא רחום והם מרבעים חסר אחת. במח"ו שם נוסף ויש בו מ"ג תיבות ובין כולן מ' חסר אחת שהיא סוכמת את הארבעים. במקום דאיתא לפנינו שהוא סופא את הארבעים, ובכ"י ב' חסרים חסלות שהוא סופא את הארבעים וכן ליתא בפרדס וליתא ב' חסדרים.

והוא רחום, והם ארבעים חסר אחת, שהוא סופג את הארבעים, (ד) ועוד שכל היום אדם חוטא, ולערב צריך לוטר והוא רחום יכפר עון:

[תכו] (א) והקורא את שמע אומר שתיסלנה ושתיסלנה, (ב) תניא מאימתי מתחילין לקרות קריית שמע של ערבית משעת שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן, וסימן לדבר צאת הכוכבים, ותניא הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו, ואם כן למה קורין אותה בבית הכנסת כדי לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה, (ג) והכי תניא בכרייתא בכרכות ירושלמי, (ד) לסיכך חובה עלינו לקרותה משתחשך ובקריאת סרק ראשון שאדם קורא על מיטתו יצא, וכמה כוכבים יצאו ויהיו לילה, (ה) תניא ר' נתן אומר כוכב אחד יום, שנים בין השמשות שלשה [לילה], (ו) אמר ר' יוסי לא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים הנראים בלילה אלא בינונים:

[תכו] (א) לכך אומר בלילה אמת ואמונה לפי שכתוב להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות (תהלים צ"ב ג') ואינו אמונה יש כאן, לפי שאין לך [אדם] שאין נפשו כאבה עליו בלילה, מרוב עמל ועורר שטרת ביום, (ב) וכשעולה לרקיע הנשמה בלילה, אין הנשמה רוצה לשוב עוד בקרבו. אמר לה הקב"ה שובי למקומך בתוך האדם, והיא אומרת איני רוצה לוותר אמונתי כנגדו, שהוא האמין בי והפקיד אותך ביד, שנאמר (כי) בידך אפקיד רוחי (תהלים ל"א ו'), ועושה הק' אמונה, ומחזיקה אצלו, ובבקר עושה לו גם ומחדש את כחו ואינו חלש מכל מה שטרת אתמול, (ג) ועל זה נאמר חרשים לבקרים רבה אמונתך (איכה ג' כ"ג):

[תכו] (א) ולפי ששנינו תפלת ערבית רשות, לכך הוסיפו ראשי ישיבות שבבבל ברכה זו המלך בכבודו תמיד ימלוך עלינו ועל כל מעשיו, להודיע שתפלת ערבית רשות, ואין צריך לסמוך נאולה לתפלה וקבעו שם שבח זה, ברוך ה' לעולם אמן ואמן וגו', והחיתתו שיש בהן י"ח אזכרות שבשמונה עשרה, לכך תיקנו אנשי בבל את אלה ושלחום לאנשי יבנה ונתיישרו בעיניהם, (ב) וכנגדן קבעו נשיאי ישראל

(ד) ועוד שכל חיות אדם חוטא, נמצא גם בכ"ב ג' וגם במחז' וליתא בפרדס ובסי' חסדרי. ובפרדס שם נמצא עוד מאמר ויש אומרים שלש עשרה ברייתות כו' ע"ש וסזח תראח כי בפרדס נמצא תוספות על לשון הסדר.

[תכו] (ב) והקורא את שמע אומר שתיסלנה כו'. משנה ברכות י"א ע"א. והובא במחז' סי' קמא צד 77. (ג) תניא. משנה ריש ברכות. (ג) והכי תניא בכרייתא בכרכות ירושלמי. הוא בריש פ"א וע"ש במראת הפנים ד"ה הקורא. וגם רש"י במשנה ריש ברכות ד"ה עד סוף הביא ג"כ את הירושלמי וע"ש בתוס' ד"ה מאימתי. (ד) לסיכך חובה עלינו כו'. וכן הביא רש"י במשנה שם. (ה) תניא ר' נתן אומר כוכב אחד יום. שבת לית ריעב ולפנינו הגי' ר' יוסי א"ר יהודה אמר שמואל ועיין דקדוקי סופרים. (ו) א"ר יוסי שם שם.

[תכו] (ב) לכך אומר בלילה אמת ואמונה כו'. הובא בפרדס סי' ב' ובמחז' צד 77. ובעל שבלי חלקס סי' ג' הביא ורבינו שלמה וצ"ל סי' ב' עי"ש כל זה וסיום כך פירשח חגאון וצ"ל בפרדס. (ג) וכשעולה לרקיע הנשמה בלילה. עיין בפרדס שם בשנויים קצת ובאריכות יותר סמך שחובא בסדר. (ג) ועל זה נאמר חרשים לבקרים רבה אמונתך. עיין תוס' ברכות י"ב ע"א ד"ה לחגיד סח שהביאו בשם מדרש איכה.

[תכו] (ב) ולפי ששנינו תפלת ערבית רשות. הובא בפרדס סי' ב' הדרג בעל שבלי חלקס סי' ג"כ הביא מנחת ביטחון רבינו שלמה וצ"ל כו' וכוון להפרס. (ג) וכנגדן קבעו נשיאי ישראל י"ח שבחות שבישתבת שיר ושבתה כו'. בכ"ב ב' ובפרדס ובמחז' הובא עוד י"ח קיוסין באמת ויציב ונכון וקים ובמחז' שם חושב ויציב ונכון וקים וישר ונאמן

סדר רשי

י"ח שבתות שבישבתה שיר ושבתה והלל וזמרה וכו', ומתפללין תפלת ערבית ואחר כך אומר החזן קדיש כוליה, ופיטום הקטורת, ועומד הנער ואומר קדיש, ואינו אומר התקבל:

[תכמן ובשיכנס אדם על מיטתו לישן צריך לקרות קריאת שמע,

(א) דאמר ר' יהושע בן לוי אע"פ שקרא אדם ק"ש בבית הכנסת (ב) צריך לקרותו על מיטתו, (ג) אמר רב יוסי מאי קראה, דאמר קרא רגזו ואל תחטאו אמרו בלבכם על משכבכם ודומן סלה (תהלים ד' ה'), (ד) ותלמידי חכמים כיון שכל היום עוסקים בתורה ומשנימין ומעריבין אין צריכין לומר קריאת שמע, אבל אומר פסוק זה כי בידך אפקיד רוחי פדית אותי ה' אל אמת (תהלים ל"א ו'). (ה) אמר ר' יצחק כל הקורא ק"ש על מיטתו מזיקין בדילין הימנו, שנאמר ובני רשף יגיביו עוף (איוב ה' ז') ואין רשף אלא מזיקין, שנאמר מזי רעב ולחומי רשף (דברים ל"ב כ"ד) ואין עוף אלא תורה, שנאמר התעפף עניך בו ואינו (משלי כ"ג ה'). וקורין פרישה מן שמע עד והיה אם שמוע, (ו) ומברך בא"י אמי"ה המפיל חבלי שינה על עיני, והמשקיע שנת תרדמה על עפעפי, ומאיר לאישון כת עין, יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתשיכנו לשלום ותעמידנו לשלום ותן חלקי בתורתך, ותרגילני לדבר מצוה ושמרני מבוא לירי עכירה ועון ולא לירי חטא ולא לירי נסיון, ולא לירי בזיון, והצילני מחלום רע ומהרהורים רעים ואל יבהלוני חלומות והרהורים רעים ותהא מיטתי שלימה לפניך, והאר עיני סן אישן המות בא"י המאיר לעולם כולו בכבודו. ברוך ה' ביום, ברוך ה' בלילה, ברוך ה' בשכבנו ברוך ה' בקומנו, ויאמר ה' אל השטן וגו' ה' ישמרך מכל רע ישמור את נפשך, ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם, בידך אפקיד רוחי פדית [אותי] ה' אל אמת אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש יברכך ה' וישמרך עד וישם לך שלום (ז) ר' יהושע בן לוי היה אומר יושב בסתר עליון וגו', (ח) תנו רבנן שיר של פגעים יושב בסתר עליון עד כי אתה ה' מחס, ואומר ה' מה רבו צרי רבים קמו עלי עד לה' הישועה, ואמרינן ר' יהושע בן לוי הוה מסדר להו להנך קראי וגו' ואקשינן היכי עביד הכי והא אמר ר' יהושע בן לוי אסור להתרפאות בדברי תורה, להגן שאני, (ט) ואמרינן באגדה שיר של פגעים היה משה אומר בישעה שעלה

והוב וחיביב ונחמד ונעים ונורא ואדיר ומתוקן ומקובל הרי י"ג, וה' קיומין אחרי כן הרי י"ח.

[תכמן] (ב) דאמר ריב"ל. ברכות ד' פ"ב. וכל הלשון לקוח בסדור ריע"ג (י"פ ע"א).

(ג) צריך לקרותו על מיטתו. בגמרא שם מצוה לקרותה על מיטתו. (ג) א"ר יוסי. בכ"י ב' א"ר אסי וכן הגיה הרי"ב בגמרא שם וראיתי כי כן תגרסא בסדור ריע"ג ד' אסי. (ד) ותלמידי חכמים כו'. בגמרא שם ה' ע"א אם ת"ח הוא אין צריך אסר אביי אף ת"ח מיבעי ליה למימר חד פסוקי דרחמי כגון בידך אפקיד רוחי. (ס) א"ר יצחק. גמרא שם והובא ג"כ בסדור ריע"ג שם. (ו) ומברך בא"י אמי"ה המפיל חבלי שינה על עיני כו'. כ"ה בסדור ריע"ג ועיין ברכות דף ס' ע"ב גירסא אחרת ובר"ף שם הגי' משונה ועיין בסוף אריח ס' קל"ט מה שהביא בשם רב עמרם גאון. (ז) ר' יהושע בן לוי ה"י אומר. שביעות מ"י ע"כ. (ח) תיר שיר של פגעים. שם שם והובא בסדור ריע"ג שם. (ט) ואמרינן באגדה. וכן הובא בסדור ריע"ג שם והוא בסדרש תהלים סוסור צ"א סוף אות א' והעירוני שם בהערה י"ב: נשנה ג"כ בסדרש בס"ר פ"ב אות ג' ושם הגי' שיר של פגעים אסר משה בישעה שהיה עולה לחר שהיה סתורא סן חסוקין, וכן בתנחומא נשא אות כ"ז כשהי' משה עולה בחר היה אומר תמוסור חזה וישב בסתר עליון, ובירושלמי שבת פ"ו דף ח' ע"ב ועירובין פ"ו דף כ"ו ע"ג איזהו שיר פגעים ה' סת

לרקיץ, ויש אימרים מזמור זה ופסוקים הללו קודם שיאמר המפיל חבלי שינה, והיה אם ישמעו תשמע בקול ה' אלהיך, הנה מטתו שלשלמה, מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר וגו', ואומר המפיל חבלי וכו' ומקראות הללו אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט חסוכני ג' פעמים בידך אפקיד רוחי, בשלום יחדיו אשכבה ואישן וגו' (י) מימיני מיכאל משמאלי גבריאל, מאחורי אוריאל, מלפני רפאל ושכינת אל על ראשי (יא) וסנוי וסנסנוי וסמנגלף ג' פעמים (יב) להימן בני הימן בקיהו מתניהו עוזיאל שבואל (וירימות) חנניה חנני אליאתה גדלתי ורוממתי עזר ישבקשה מלתי הותיר מחזיוות כל אלה בניס להימן [חזוה] המלך ברברי האלהים להרים קרן ויתן האלהים [להימן] בניס איכבה עשר וכוונת שלש (דהיא כ"ה ד' ה'). לישועתך קייתי ה', עשה עמי אות למוכה ויראו שונאי ויבושו כי אתה ה' עזרתני ונחמתני, כי בשמחה תצאו וגו', [ואמר] כיום ההוא הנה אלהינו [וגו'] זה ה' קיינו לו וגו', (יג) שלש הפסוקים שלש פסוקים שלש שלמות: [תל] (א) ברכנו בברכה [המשולשת בתורה] (ב) בגזרת אם [בבהמה] הטמאה (ויקרא כ"ז כ"ח) בלחם הקלוקל (במדבר כ"א ה') (ג) במקום הזה שמייתד הדיבור בשתי תיבות (ד) וכן לשער הצהוב (ויקרא י"ג ל"ו) ריש שין למה פותח כדי לייחדו בשתים בשיעור ובצהוב (ה) וישם לך שלום ושים שלום ואין אומר ושמו את שמי על בני ישראל דמשמע כשאתם משימים את שמי על בני ישראל שכהן עולה לדוכן אז אני אברכם, הא אין שם כהן לא אברכם, והרי אנו מבקשים ברכנו בברכה זו אע"פ שאין שם כהן (ו) [במקום שיש כהן] לדוכן לא נאמר ברכנו אלא

רכו צרי וכל המסור יושב בסתר עליון עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך, ובגמרא בבלי שבוועת מ"ו ע"ב שיר של פגעים ופול מצדך אלף ואומר יושב בסתר עליון, עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעונך וע"פ בפירש"י ומה שהביא בשם תורת הכהנים כוון לספרא שמיני מ"ו ועל פגעים פירש"י שם מזיקין שפוגעין בבני אדם להזיק. (י) מימיני מיכאל משמאלי גבריאל, מאחורי אוריאל ומלפני רפאל. וכ"ה ככ"ו ב' ובסדרים שלנו מימיני מיכאל ומשמאלי גבריאל ומלפני אוריאל ומאחורי רפאל. וגם במחזיקי איתא ג"כ מלפני אוריאל ומאחורי רפאל. וגם בפירש"י פ"ד איתא ג"כ אוריאל מלפניו רפאל מלאחריו. (יא) וסנוי וסנסנוי וסמנגלף. כ"ה גם ככ"ו ב' ובס' הסדרים וסנוי וסנסנוי, וסמן גלף, צ"ל מלה אחת וסמנגלף. ובמחזיקי צד 48 וסנוי וסנסנוי וסמנגלף. (יג) להימן בני הימן וגו' לפנינו ובכ"ו ב' ובסדרים וסח"ו הובא שמותם בשיבושים והוא לשון הכתוב (ברח"א כ"ה ד' ה') ותקנתי בפנים הכל כמו שחזק בקרא ואך למותר להביא כל השיבושים אשר נגלו מיד המעתיקים בכתבי יד. (יג) שלש תיבות שלש פסוקים שלש שלמות. בגמרא בברכות כ"ה ע"ב ולימרו ג' הפסוקים וגו' פסוקים וגו' שלמות ובגמרא שם מפרש חסוקים כולם.

[תל] ברכנו בברכה כ"ו. כ"ה גם ככ"ו ב' ובס' הסדרים ומצאתי כל המאמר הובא בפירש"י מ"ו (דף ז' ע"ד) המתחיל ועוד קצו ברכנו בברכה המשולשת בתורה. (ג) בגזרת אם בבהמה הטמאה. הכוונה בברכה הב"ת הראשונה בפתח והב"ת השניה בדגש חזק והיו כמו בהכרעה כפי הכלל שבכ"מ שיבואו אותיות בוכ"ל לשמש בסלה שראשית היא הידיעה או עפ"י רוב תחסי ההיא אות הדגש ית"י בפתח ובאות שלאחריו דגש חזק כדון אות אשר אחרי ח"א הידיעה והביא כמו גזרת בבהמה הטמאה, בלחם הקלוקל וכן לשער הצהוב. (ג) במקום הזה שמייתד הדיבור בשתי תיבות. וכ"ה ככ"ו ב' ובסדרים וליתא בפירש"י. (ד) וכן לשער הצהוב ריש שין למה פותח. יש לחקן דגש שין למיד פתח ובכ"ו ב' ובסדרים ובפירש"י נאמר לנכון שין דגש למיד נקוד פתח כי במלת לשער הוא בדגש חזק ותלמד בפתח. (ה) וישם לך שלום ושים שלום. וכ"ה ככ"ו ב' ובסדרים אבל בפירש"י הגי' עד וישם לך שלום ומיד מתחיל שים שלום. (ו) במקום שיש כהן לדוכן, כ"ה ככ"ו ב' ובסדרים, אבל בפירש"י חסר קצת.

לאחר המזבז לך להורות השליח ציבור (ז) קורא כהן והכהן עומד ומתחיל יברך עד וישם לך שלום, ומיד מתחיל החזן שים שלום, הא למדת אין לו מקום לפסוק זה ושמו את שמי שאין זה מן הברכה אלא ציווי בעלמא בעניינו של פסוק ראשון כה תברכו את בני ישראל, כך עניינו של פסוק אחרון, והאימרו בתפילה לא חש לקמחו, הרי אתה רואה בענין ברכת שים שלום על וישם לך שלום יסדוה לומר אתה אמרת וישם לך שלום יסדוה כדברך הרי הלשון נופל על הלשון, והמפסיק לומר ושמו את שמי על בני ישראל אינו מדקדק בלשונו:

[תלא] (א) מה שאין שליח צבור מקדש לאחר קריית ספר תורה במנחה כדרך שהוא מקדש ביוצר, זהו סברו של דבר, אם יאמר קדיש על המגדל במה יתחיל להתפלל בלחש אם הקדיש כבר, אלא בעלילה זו שמאחר הקדיש עד שאומר לפני התיבה פתחו הציבור צקן לחשם אבל ביוצר שזקוק לומר אשרי יושבי ביתך, מתוך שהוא צריך לשהות ולעמוד במוסף, (ב) דיושבי משמע לשון שהייה ועכבה, (ג) דאמר מר חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין, שנאמר אשרי יושבי והר יהללך (תהלים פ"ד ה') לכן הוא מקדש לספר תורה [וכשיוורד למטה חוזר ומקדש] על מקראות הללו שאמרנו, ועל קדיש זה עומדין לתפילתן, אבל בקרייה במנחה אין צריך לומר אשרי, שאין שם שהייה לתוספת תפילה, לכך הוא מעכב הקדיש של קרייה עד שירד למטה ויקדיש לפני התיבה, ועל ידי כן עומדין הצבור להתפלל, יושבי לשון שהייה, כמו שבו לכם פה עם החמור (בראשית כ"ב ה'), וישבו שרי מואב (במדבר כ"ב ח') ומתרגמינו ואוריכו, (ד) וכן ואחך קדוש יושב תהלות ישראל שהוא ממתין לתהילות ישראל, ומצאתי סייג לרברי בבראשית רבה בפרשה וירא אליו, אלהים נצב בעדת אל (תהלים פ"ב א') (ו) ר' חנינא בשם ר' יצחק אומר עומד אין כתיב כאן, אלא נצב, (ז) מהו נצב איטימוס, כמה דאחך אמרת ונצבת על הצור

(ז) קורא כהן, בפרס הגי' קורא כהנים אם הם שנים אבל אם אחד אינו קורא כהן אלא שותף השליח צבור עד שיעלה כהן לדוכן ואז מתחיל השליח צבור יברך וגו' וכשסגוע וישם לך שלום יורד מדוכנו, ושליח צבור אינו מתחיל ושמו את שמי לפי שאיננו מן הברכה. [תלא] (ב) מה שאין ש"צ מקדש לאחר קריית ספר תורה במנחה כו'. מובא במח"ו סי' קל"ז (צד 107) ושם הגי' מה ששליח ציבור אינו אומר קדיש לאחר [קריית] ספר במנחה. (ג) דיושבי משמע לשון שהייה ועכבה. מגילה כ"א ע"א דר"י אמר אין ישיבת אלא לשון עכבה שני וחשבו בקדש ימים רבים. (ג) דאמר מר חסידים תראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין. ברכות ל' ע"ב במשנה. ובגמרא שם ל"ב ע"ב בשם ריב"ז. (ד) וכן ואחך קדוש יושב תהלות ישראל שורא ממתין לתהילות ישראל. הובא ג"כ במח"ו סי' קל"ח (צד 108) וראיתי בפרסם סי' ב' (דף ח' ע"א) הובא כך: עוד הוסיפו לומר ואחך קדוש יושב תהלות זה שאנו שוהין לאחר התפילה בבית הכנסת והקב"ה שורה שכינתו עוד לשם תהלות ישראל, יושב לשון שהיה והסתתה כמו שבו לכם פה וישבו שרי מואב [ומתרגמינו] ואוריכו, וכן ואחך קדוש יושב תהלות ישראל שורא ממתין לתהילות של ישראל. (ס) ומצאתי סייג לרברי בב"ר בפרשה וירא. פס"ח אות ז' ונשנת גם בפסיקתא דר"כ פסקא התורש (פ"ט ע"א) וע"ש בהערות שלי. (ו) ר' חנינא בשם ר' יצחק אומר. בב"ר ובפסיקתא ר' חגי בשם ר' יצחק אומר, ובפסיקתא שם הערה ק"ז הובא במדרש במ"ר פ"א בעטות א"ר חנניא בשרי יצחק. ובפרסם שם הובא ר' יצחק בשם ר' אחא וצ"ל ר' חגי בשם ר' יצחק ובמח"ו שם הובא ג"כ כמו בסמ"ר. (ז) מה נצב איטימוס. הוא מלה וינתי ופי' מוכן וחובא בערך ערך איטימוס ועיין בפסיקתא שם הערה ק"ח.

(שמות ל"ג כ"א) (ח) ר' שמואל בר חייא בשם ר' חנינא אומר על כל שבת ושבת שמשבחין ישראל להקב"ה משרה שכינתו עליהם מה מעם ואתה קדוש יושב תהלות ישראל (תהלים כ"ב ד'), (ט) ועוד מצינו שם הייתי ביום אכלני חורב (בראשית ל"א ט') ומה היה אומר ר' יהושע בן לוי [אמר מ"ו] שיר המעלות שבספר תהלים, שני ואתה קדוש יושב תהלות ישראל (י) [ישראל] סבא (והיה) [והוא] הקב"ה יושב ומצפה לתהילותיו של ישראל אבינו, וזהו מעטו של דבר שאומר ואתה קדוש יושב תהלות ישראל בתוך הקרובה, לאחר מכן ומחיה, (יא) ועומד ומכריז מנהג צורינו כשמתחיל השבת כסומנים וספירת מעשים (יב) ואף בסדר קדושה שהיא תוספת שבת, לאחר שיסיים חובת הברכות של קריאת שמע של תפילה אומרים שם ואתה קדוש, ומעידים על יוצרם שהוא מתעבב ומאריך שכינתו בכית הכנסת על תהלות ישראל (יג) ומקשיב לגדברי אל:

[תלב] (א) ונראה (לו מר) [לרבי] (ב) סדר הקדושה עצמה בשעת השמדת תקנוה, שגזרו שלא לעשות קדושה בשמונה עשרה, ולאחר שהלכו האורכים משם היו אומרים מקראות הללו של קדושה, (ג) לייחד את השם, ואף קדושה רבה של מוסף שבת ויום טוב (ד) מפורש בסדר רב עמרם לכך קבעו בה שמע ישראל שגזרו שלא לקבל מלכות שמים, וידעו המינין זמן קריאת שמע שגזרו שלא לקבל מלכות שמים עד שלש שעות, ואורכים שם בכל תפלת יוצר, אבל תפילת מוספין

(ס) ר' שמואל בר חייא בשם רב חנינא. בב"ר שם ר' שמואל בר חייא ורבי יודן בשם ר' חנינא ובפסיקתא שם ר' שמואל בר חייא בשם ר' חנינא. (ט) ועוד מצינו שם הייתי ביום אכלני חרב, ומה חיי אומר כו', הוא בב"ר פס"ח אות י"א ועוד אות י"א וכוון למאמרם בפעיד כי שם הוא על הכתוב זה עשרים שנה אנכי עמך וגו' הייתי ביום אכלני חורב וקרה בלילה ותדד שני מעיני, ועל תדד שני מעיני דרשו שם מה חיי אומר כו' ולפנינו הגוי שם ומה חיי אומר ריב"ל אמר מ"ו שיר המעלות שבספר תהלים היה אומר, הת"ד לולא ח' שהי' לנו יאמר נא ישראל, ישראל סבא. רש"י אמר כל ספר תהלים היה אומר, ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, ישראל סבא וחובא לנכון בפרסם שם וכן חובא כן במדרש שר"ט מוסור קכ"ד והוא מן ההוספות שהוסיפו במדרש שר"ט מן חילקוט, עיין במדרש שר"ט מוסור קי"ט (דף רמ"ו ע"א) ובהערה א' העירוני כי מן מוסור קכ"ב עד סוף קל"ז נוסף אל המדרש מן חילקוט מלה במלה וגם מה שהובא בשו"ט במוסור קכ"ד הוא מועתק מילקוט רס"ו תת"פ ומצוין שם ב"ר פס"ח עיין שם הערה א'. (י) ישראל סבא. בפרסם ובמח"ז נוסף, כלאמר חזקן שלגרי. (י"א) ועומד ומכריז מנהג צורינו כשמתחיל תשבת כו'. כ"ה גם בכ"ז ב' ובסדרים ובמח"ז, ובפרסם הגי' ועמד ומכריז מנהג צורינו מהו ואז מתחיל השבת כסומנים וספירת מעשים. (י"ב) ואף בסדר קדושה שהיא תוספת שבת לאחר שיסיים חובת הברכות של קיש של תפלה אומרים, זה נשפט בפרסם. (י"ג) ומקשיב לגדברי אל. כ"ה בכ"ז ב' ובסדרים ובפרסם, אבל במח"ז שם הגי' ומקשיב לגדברי אל.

[תלב] (ט) ונראה לומר, חובא בפרסם ס"ו ב' במאמר שלפנינו (דף ז' ע"ד) וכן במח"ז שם ושם הגי' נראה לרבי וכן בכ"ז ב' נראה לרבי וכן תקנתו לפנינו. (ז) סדר הקדושה עצמה. במח"ז דסבר קדושה עצמה צ"ל דסדר קדושה עצמה, ובפרסם בסדר הקדושה שאנו אומרים בתוך ובא לציון בבוקר בשעת גזירה תיקונו. (ז) לייחד את השם. במח"ז בסעודת לאחר השם וצ"ל לייחד השם, ובפרסם נאמר ג"כ לייחד את השם. ועד כאן הוא בפרסם שם. (ז) מפורש בסדר רב עמרם. בסדר רע"ג דף י"א ע"א איתא בסגנון אחר ורב שר שלום ריש מתיבא במתא מחסא שדר חכי לומר בתפלת של שחרית בשבתות ובימים טובים מפעמים כו'. וראיתי כי כלשון הסדר ברע"ג חובא בפרסם ס"ו ד' (דף ח' ע"ד) ומתחיל ר' ששה ור' שר שלום ריש מתיבא דמתא מחסא סדר [צ"ל שדר] חכי בר ולא חזכיר את הסדר של רע"ג כי נובע משם.

כל היום, לאחר שנמטרו האורבים היו כוללים בתוך הקדושה של מוסף מסוק של קריאת שמע, שאין חובה אלא בו, (ה) כדאמרינן במסכת ברכות הלכה כר' מאיר, (ו) ואמר מר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד זהו קריית שמע של ר' יהודה הנשיא, ואמר אף מסוק האחרון להיות לכם לאלהים אני ה' אלהיכם (ז) כדי לייחדו כל החטיבה:

[תלב] (א) פיוסום הקטורת כיצד כו, ברייתא היא (ב) בכריתות בפרק [קמא] הקטורת הצרי והצפורן וכו', עד שאין מכניסין מי רגלים (ג) מפני הכבוד, (ד) ועוד ברייתא שנוייה שם תנו רבנן הקטורת היתה נעשה שלש מאות וששים ושמונה בנה, שלש מאות וששים וחמשה כמניין ימות החמה כו, אלא המסדר שתיקן לאומרו בכל ערב מסקו ושנו בעניין זה. פיוסום הקטורת כיצד שלש מאות וששים וחמשה מנה כמניין ימות החמה, ושלשה שהיה מוסף ביום הכפורים, ומחזירין למכתשת ונוטלין הימנו מלא חפניו, כדי לקיים בו דקה מן הדקה. אלו הן הסמנים צרי צפורן לבונה חלבנה משקל שבעים שבעים מנה, מור וכרכום שיבולת נדר וקציעה משקל ששה עשר על ששה עשר מנה, הקושט שנים עשר, וקילופה שלשה, קנמן תשעה, בורית כרשינה תשעה קבין, מלח סרומית רובע הקב, מעלה עשן כל שהוא, ר' נתן אומר אף כיפת הירדן כל שהוא, (ה) יין קפריסין מביא יין ישן, בורית כרשינה למה היא באה, ששפין בה את הצפורן, כדי שתהא נאה, ויין קפריסין למה היא באה ששורין בה את הצרי כדי שתהא עזה, והלא מי רגלים יפין לה, אלא שאין מכניסין מי רגלים בעזרה מפני הכבוד:

וכשהוא שוחק אומר היטב הדק היטב לפי שהקול יפה לבשמים, פיוסמה לחצאין כשירה לשליש ולרביע לא שמענו, ר' יהודה אומר אם כמדתה כשירה, חסר בה מכל (מקום) סימן וסימן, או שלא נתן לתוכה מעלה עשן כל שהוא, או שהחסר מכל סממניה חייב מיתה, אמר ר' זעירא משום הכנסה יתירה: תני בר קפרא אחת לששים או אחת לשבעים שנה היתה בה חצאין של שירים: תני בר קפרא אילו היה נוהן בה כיתות של דבש לא היה אדם יכול לעמוד בה לפני ריחו, אלא שאמרה תורה כי כל שאור וכל דבש לא תקמירו ממנו אשה לה' (ויקרא ב' י"א):

[תלד] (א) פירוש פיוסום הקטורת, כתישות סממניו ותיקון הקטורת קרי

(ס) כדאמרינן במס' ברכות. ברכות י"ג ע"ב. (ז) ואמר מר כו. שם שם. (ז) כדי לייחדו כל החטיבה. במחז' כדי לייחד חטיבת השם, ובכ"ז ב' הוא כמו לפנינו ובסוף סיום שם. מסליקו תפילות וחבריות ומעמיתן ומקצתן עדיין לא כתבתיו.

[תלב] (ב) פיוסום הקטורת כיצד. הובא גם במחז' סי' ע"ו (צד 44) וכן הובא בכ"ז, ועיין בסדור רע"ג דף י"ד ע"א. (ג) בכריתות בפרק [קמא]. דף ו ע"א ובירושלמי יומא פ"ד ח"ה ועיין בסדור אר"ח סי' קל"ג. (ג) "מפני הכבוד". ליתא בגמרא ונמצא בירושלמי שם ועיין בכ"ז שם. (ד) ועוד ברייתא שנוייה שם. גמרא שם. ואחר זה נמצא במחז' שם מאמר גדול אשר הוא בסדור לפנינו להלן בס' תל"ה, ובמחז' צד 79 הובא כל הלשון כמו שהיא ככאן לפנינו בסדור. (ס) יין קפריסין מביא יין ישן. במחז' שם יין קפריסין מאין תלחא קבין תלחא, אם לא מצא יין קפריסין מביא יין לבן ישן.

[תלד] (ב) פירוש פיוסום הקטורת. כן הוא במחז' סי' ע"ו (צד 44).

סימון, (ב) ואינו אלא לשון דישון וראוי, (ג) כמו שור של סטם, וכלשון מסיקה בזתים, בצירה בענבים, גדירה בתאנים, כן לשון סימון הקמורת. שלש מאות [וששים] ושמונה מנים היו עושין ביחד בכל השנה, ולא היו מפסמין למחצה ולשליש כרלקמן (ד) פסמה לחצאין כשירה, לשליש ולרביעי לא שמעתי אם היא כשירה אם לאו, לפיכך היו עושין כולן ביחד: (ה) ומנה של קודש היה כפול, שהיה פי שנים בשלטו, והמנה שלט היה מנה של צורי (ו) והוא מאה וחזים שקורין קונשנמנין. שכל זה שוקל שני פסמים ומחצה למשקל הברזל, נמצא שהמנה שוקל עשרים וחמשה דינרים למשקל הברזל, והו ליטרא פילסלין שלטו: כמנין ימות החמה שבכל יום ויום היו מקמירין מנה אחת (ז) פרס שחרית ופרס ערבית, נמצא שלש מאות וששים וחמשה מנים כמנין שסיה ימים, ושלושה מנים יתירין שמהן כהן גדול מכניס מלא חפניו ביום הכסורים לבד החצי מנה של שחרית וחצי מנה של ערבית כדרך שאר ימים, וביום הכסורים כתיב ולקח מלא המחמה נחלי אש ומלא חפניו קטורת סמים דקה (ויקרא ט"ז י"ב), ואותם ג' מנים של קטורת אע"פ שנכתשו עם שאר ביחד ערב יום הכסורים, היה מחזירה למכתשת שעשה בצלאל וכו' (ה) אותה יפה יפה כדי שתהא דקה מן הדקה, (ח) דתניא מה ת"ל דקה, והלא כבר נאמר ושחקת ממנה הדק, ומה ת"ל דקה, שתהא דקה מן הדקה, כלומר שתהא דקה ביותר, שצריך להיות דקה מחברתה, ולאחר כתישה היה כהן גדול נוטל מלא חפניו, מאותן שלשה מנים, ומעלה ומקמיר ומאותן שלשה מנים נשאר לפי שאין לך מלא חפניים מחזיקין אפילו חצי מנה של קודש שהוא מנה שלטו שמנה של קודש כפול היה, ולפי שאין מדה לחפניים אלא כל כהן גדול לפי מה שהוא, יש חפנים גדולים ויש חפנים קטנים, לפיכך הוצרכו להוסיף על שלש מאות וששים וחמשה מנים שלשה מנים, לצורך כן ששיערו חכמים אין לך חופנים גדולים שבעולם מחזיקים יותר משלושה מנים ומה שהיו עושין סמותר שלשה מנים, ספריש ממנה שכר האומנין, ומחללין אותן על מעות האומנין שנוטלין שכן מתרומת הלישכה, ונותנין אותה למחזיקין בדק הבית בשכרן, ונוטלין אותה מתרומה חדשה הבאה בניסן, דכתיב זאת עולת חודש בחדשו לחדש השנה (במדבר כ"ח י"ד) אמרה תורה חדש והבא לי קרבן מתרומה חדשה, (ט) במסכת ראש השנה, בכל שנה ושנה בניסן היו מפסמין את הקטורת מתרומה חדשה שלש מאות וששים וחמשה מנין, (ומן) [וכן] מותר המנין שנשאר בכל שנה מן חפניתו של כהן גדול. והאי דנסיב תנא מניין ימות החמה, לפי שכלל בחשבון ימי חדשי העיבור וארהכי פסיקא ליה למיתני שלש מאות וששים וחמשה מנין שבכל יום כמנין ימות החמה:

(ג) ואינו אלא לשון דישון וראוי. במחיו בפעוה ואינו לשון דישון וראוי, וצ"ל ואינו אלא לשון דישון. (ג) כמו שור של סטם. חולין צ"ה ע"א. (ד) פסמה לחצאין. כריתות ו' ע"ב. (ה) ומנה של קודש היה כפול. בכורות ה' ע"א וע"ש בתוס' ד"ה ומנה. (ו) והוא מאה וחזים שקורין קונשנמנין. במחיו והוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל ישר של קולניא וחזא כיה סלעים שחזו [מאת] וחזים שקורין קונשנמנין ועין רשי בכורות ס"ב ע"ב ד"ה מנה וברשי עזית שמות כיה ל"ה חמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קולניא והם מאה וחזים עשרים וחמשה סלעים והסלע ארבעה וחזים ע"ל ורשי כ"ה ל"ו ע"ב כתב כסף צורי חסלע ד דינר וחזירנ ששקלו בתו וכן קורין בקושמניא לחב דינר דהא שנים ומחצה למשקל הברזל עכ"ל ובכ"ה בפעוה שקורין קושמנין. (ז) פרס שחרית. יומא ס"ג ע"ב. (ח) דתניא. יומא ס"ה ע"א. (ט) במס' ר"ה. דף ו' ע"א.

ואילו הן סמנים של פטום צרי וצפורן וכו', (י) יאחד עשר סמני נאמרו לו למשה מסיני, מאי קראה, קח לך סמים סמים תרי, נטף ויחלת וחלכנה הרי חמשה וסמים אחרני כי הני הרי עשרה, ולכונה זכה האחד סרי. צרי הוא נטף, וכן תרגם אנקלוס נטוסא, ומדי דמינטף, שהצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף, ושרף אותה ליחלוחית המסמסת באילן (יא) שקורין גומא בלעז: "יחלת מתרגם מוסא, והיינו צפורן, שסני חלקות כציפורן של ידים: לבונה, כשמשעו: חלבנה, (יב) יש אומרים זהו שקורין גלמא, ואע"פ שריחה רע מנא הכתוב עם שאר סמנים שבקמורת (יג) וכן אמר רב חנא בר ביזנא אמר רב שמעון חסידא כל תענית שאין בה מסושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע ומנא הכתוב עם סמני הקמורת: מור כמשמעו, (יד) מרא בלעז: (טו) כרכום, קרן ועכרן: שבלת נדר. סם אחד הן ודומה לבית יד של שיבולת, (טז) ובלעז קורין זה אשפיק: קציעה קידה, ודומה לסנים (יז) שקורין מדא (יח) דאמרין אין מרכיבין פנים על גבי קידה לכינה מסני שהוא ירק כאילן, שדרך הוא, להרכיבו, לפי שדומין זה לזה: קילוסה כן שמו: קינמון חשעה, סך כל המניין שבאחד עשה סממנין הללו, עד כאן עולה חשבון לשלש מאות וששים ושמונה. לא שמעתי מה טעם היה נותן מהללו שבשים, ומהללו ששה עשר, אלא נראה הדבר, שלפי היוזקו וקשיותו של כל סם וסם הוא מיקל במשקלו, ומן הסם הקל שאינו חזק נותן יותר: בורית כרשינא, עשב ששמן כך, ומלבנין בו בגדים (יט) וקורין לו איצאה וגוונא, העשב עצמו הוא בורית כרשינא: מלח סדומית נסה, ועל כל קרבן תקריב מלח, ואין בידי טעם ברוכריבית הקב: מעלה עשן, עשב, ועל שמה היא נקראת מעלה עשן (כ) ועולה (במשקל) [כמקל] אינו מפצל לכאן ולכאן (כא) וכן הפסוק נפיק לן מעלה עשן בסדר יומא, בין יום הכפורים בין שאר ימות השנה: כיסת הירדן (כב) וורד, על שגדל על שפת הירדן נקרא כיסת הירדן, ויש לו ריח טוב: ששפין בו שמששפין

(י) י"א סמנין נאמרו לו למשה מסיני. כריתות ו' ע"ב והובא ברש"י עתה שמות לי ל"ד. (יט) שקורין גומא בלעז. וכן הוא ברש"י שם ובסמ"ח צד 46 נוסף והיינו דחנן [מגילה י"ז ע"א] בקוסוס. ואמרין [שם י"ח ע"ב] מאי קוסוס גומא, רישינא, ובדיו של ג' עפעצים נותנין אותה גומא, שאותם מינין אינם ראויים כלל לכתוב אם לא ע"י גומא וכו' כותבין בכל ארץ ספרד וגרובא ופרונצא ע"ב. (יג) י"א זהו שקורין גלמא. וכ"ה בכ"י ב' ובסמ"ח זהו שקורין גלון. והוא galbanum וכן ברש"י שם לי ל"ד וחלכנה בושם שריחו רע וקורין לו גלבנא וכן רש"י בכריתות ו' ע"א חלבנא גלבנא. (יז) וכן אמר רב חנא בר ביזנא. כריתות ו' ע"ב. (יד) מרא בלעז Myrte מין בשם. (טו) כרכום קרן ועכרן. בכ"י ב' נאמר רק כרכום ועפרן ובסמ"ח כרכום גרוק ועפרן והם המלות Crocus, Safran וכן צ"ל לפנינו בסדר. (טז) ובלעז קורין זה אשפיק. apica וכן רש"י בגמרא כריתות שם כתב שבלת נדר חד הוא ובלעז שפיגא. (יח) שקורין מדא. צ"ל שקורין רודא וחיא Raute ובסמ"ח שקורין רוזא צ"ל רומא. (יט) דאמרין, כלאים פ"א מ"ח. (יט) וקורין לו איצאה וגוונא. ברש"י כריתות ו' ע"א כרשינא חבא מאותו מקום, ל"א עשב חנקא אירב"ה שנומיא עששין סמנו בורית שקורין ספוני ובביאור מלות הלועזיות בפ"י רש"י סבאר חמלות ובסמ"ח צד 46 הביא וקורין לו יורב"א שבנוירא. (כ) ועולה כמקל. כצ"ל, יומא ניג ע"א ובערך ערך עשן הביא מיוסא ל"ח ע"א מעלה עשן פ"י חסם שנותנין בקמרת ומעלה עשנה כמקל שאינה מפצעת לכאן ולכאן. (כא) וכן הפסוק נפיק לן מעלה עשן בסדר יומא בין יום הכפורים בין שאר ימות השנה. ביומא ניג ע"א אין לי אלא ביום הכפורים בשאר ימות השנה כ"י ע"ש. (כב) וורד על שגדל על שפת הירדן נקרא כיסת הירדן. וכן כתב רש"י בכריתות שם עשב חגדל על שפת הירדן.

את הצפורן שהיא שחורה כדי שלא תשחיר יאר סמטנין ומלבונה כבורית: יין קפריסין, מאותו מקום שהוא חזק, ולכך מביאין סאין תלתא וחצי סאה וקבין תלתא, שכן שיעורו לשריית שבעים מנה של צורי. שתהא עזה, שיהא ריחה חזק ל"א גרסינן מסני שהוא [עז]. (כג) אותו יין הבא מקפרס עז הוא, ועוזן ריח בצורי. מי רגלים עוזן הן, והן יסין לה לצורי, אלא לפיכך לא הוה שורין אותן בהן, לפי שהיה נעשה בעזרה, ואי אפשר להכניסו בעזרה מסני הכבוד, ואם לא מסני כבוד עזרה הוה שורין אותו בהן שהרי חלבנה שריחה רע והיא מטייה בתורה. ויש אומרים מעיין הוא שישמו מי רגלים, ועז הוא וריחו רע, (כד) לא מפי ר', היטב הדק הדק היטב. התדקדק יפה לסמנין היה אומר שיתדקדקו יפה, ולפיכך היה אומר כך לפי שהקול יפה לבשמים ולסמנין, ותיבות הללו היטב היטב הדק הדק כשארם אומרן מציא את הקול מסני בא מן הגירגרת וכשם שהקול יפה לבשמים כך רע הוא ל"ן (כה) דאסרינן במנחות (כו) יצא הגיד הקיש בקנה, כשהגיבור הולך ליקח יין לנסכים יצא הגיד הקילוח של השמרים מן החמת (כז) הקיש הגיבור בקנה בידו להראות סימן לסתום סי החבית שלא יצאו השמרים ולא היה רוצה לוטר בפה שהקול רע ל"ן: סיטמה לחצאין, שלא עשה אלא מאה ושמונים וארבעה מנין ביחד חצאין שלש מאות וששים ושמונה לשליש לא שמענו מרכיני אם אדם רשאי לעשותה לשליש ואם בת הרצאה היא אם כמדתה אם נותן מכל סימן וסימן שליש המשקל שלו המפורש למעלה כשירה להרצאה אפילו לשליש, חיסר בה מכל סימן סימן מאותן אחד עשר סממנים שאמרנו למעלה שלא נתן בה כל אחד משקלו המפורש למעלה, או שלא נתן לתוכה מעלה עשן, אע"פ שאינו מעיקר סממני הקמורת אלא להעלות עשן בעלמא, אחת מכל סממניה, ואפילו יין אפילו בורית חייב מיתה אם הכניסה להיכל (*כז) דביאה ריקנית היא, שאותה הקמרת אינה כלום, והוויא לה הכנסה יתירה וביאה שלא לצורך חייב מיתה דנתיב ואל יבא בכל עת אל הקודש (ויקרא ט"ז ב'), זה היכל, מבית לפרוכת (שם) זה לפני ולפנים, ולא ימות (שם) הא אם יבא שלא לצורך ימות: (כח) אחת לששים או לשבעים שנה גרסינן היתה באה הקמורת חצאין של שירים חצאין, משמע הרבה חצאין ואסמנין קאי, כלומר חצי כל סימן וסימן נישאר בה לסוף שנה, שרבו מן השיריים של שלשה מנין שמשתייר בכל שנה ושנה מחסניתו של כהן גדול דאפילו (כט) ישמעאל בן קמחית שהיה גדול שבכלם לא היה חוסן

(כג) אותו יין שבא מקפרס. כ"ה ברש"י בגמרא כריתות שם. (כד) לא מפי ר'. וכן הוא בכ"ז ב'. אבל במחזור ויטרי הגירסא ולא נהירא. (כה) דאסרינן במנחות. דף פ"ז ע"א. (ס) יצא הגיד הקיש בקנה. בגמרא שם זרק הגיד הקיש בקנה. (ח) קיש הגיבור בקנה בידו. עיין ברש"י בגמרא שם. (*כז) דביאה ריקנית היא. כן פירש רש"י בגמרא שם ד"ה חייב. (כח) אחת לששים או לשבעים שנה גרסינן. במחז"ז צד 46 תובא כך: אחת לשבעים ושלוש שנים חית נותן בת חצאין של שיריים, כך מצאתי ונראה כענין דגרסינן הכי, וזה חשבון סכונן כשתצרך שני מניס וחצי חסותר לכל כיפור וכיפור חנה לכל סנין בסנין סותרת סכוס חצי מנין של שס"ה. שהן קפיד מנין וחצי שבוים כיפור לא היו מקבירין אלא ג' הקמרות, על אחת חצי הסנה ג' מנין שהיו מוסיפין בו כיום, חנה ליום כיפור יותר ב' מנין וחצי חסותר ב' מנין וחצי לכל שנה לסנין ע"ג שנים ועולח לסנין קפיד מנין וחצי חצי חסותר של סכוס שס"ה מנין ע"כ ואח"כ תובא וא"ת דגרסינן אחת לששים או לשבעים שנה כ"ז כמו לפנינו בסודר. וסוף תראה כי בעל מחז"ז חסותר דברים על הסודר שהיו לפניו. (כט) ישמעאל בן קמחית. יומא מ"ז ע"א.

אלא ארבעה קבין (ל) כדמפורש ביומא, ורבו אותם שיריים כל כך בשמגיע לסוף ששים או לסוף שבעים שנה לא היו צריכים לפסם אותה שנה, אלא (שמונים שנה וארבעים) מאה ושמונים וארבעה מפני שהן חצאין של שלש מאות וששים ושמונה ולא השוו את המידה לומר אחת לשבעים שנה היתה בו חצאין וכו'. שמירת חפינה אינה שווה שיש בהן שחפינתו מרובה ויש בהן שחפינתו מעטת, (לא) כדתנן יש שאמרו הכל לפי שהוא, מלא קמצו מנחה, מלא חופניו קמורת, משום הכי קתני אחת לששים או לשבעים, פעמים לששים, פעמים לשבעים, הכל לפי כהנים ששמשו, ואותן שיריים הנותרים מן החפינה' בכל שנה לא היו מסמיטין אותן עד שיגיע לסוף ששים שיצטרפו כל השיריון של כל שנה ושנה ויעלו לחצאין שהרי בכל שנה ושנה היו מחללין אותה שיר של אותה שנה על סעות האומנין וחורין ולוקחין מתרומה חרשה ומערבין אותו המותר עם השלש מאות וששים ושמונה מנים של שנה הבאה, וכן היו עושין בכל שנה עד שמגיע לששים ונמצא שנשתייר מן השלש מאות וששים (ושמונה) מנין של שנת ששים כל חצאין ולא היו צריכין לפסם בשנת ששים ואחת, אלא מאה ושמונים וארבע, והני ששים ושבעים לאו דמתרמי שיהא בה חצי ממש לא סחות ולא יותר, דאי הוה נמי קמייא ארבעה וחמש מנין יתר על חצאין היו מסמיטין כל המחצה של שלש מאות וששים ושמונה בשנה הבאה דבציר מהכי לא מסמיטין כדקתני לעיל לשליש ולרביע לא שמענו אי איפשר על שבעים שנה (לב) שלא יהא שם יותר ממאה ושמונים וארבעה, וכל זמן שלא נשתייר מן הישנה עד שמגיע לחצאין היו מסמיטין אותה שלימה: (לג) כיתות לשון חתיכה, כלומר מעט, ואל תחמה אי נקים לשון גבי דבש, דתאנינן ורימונים ותמרים כמו שהן קרי להו דבש, וכן כל מיני מתיקה קרי לה דבש: מפני ריחו שיהא נודף ריח טוב יותר:

[תלד] בפסח בערבית בשחרית ומנחה מתפלל אדם אבות ונבוותא וקדושת השם ואומר אחת בחרתנו, יעלה ויבא, והשיאנו, עד מקדש ישראל והומנים, ואם חל בשבת מזכיר של שבת ואומר ותתן לנו באהבה שבתות למנוחה ומועדים לשמחה חגים וחמנים לששון את יום המנוח הזה ואת יום חג המצות הזה והותם בשל שבת בא"י מקדש השבת וישראל והומנים, וכן בברכת המזון מזכיר של יום טוב בבונה ירושלים, רצה ומודים ושים שלום ושלש פסיעות, ולאחר תפילת לחש אומר שליח ציבור קדיש שלם, ואין אומרים במה מדליקין כל עיקר. נמנעו לקדש [על היין] בבתי כנסיות שלא להוסיף על ד' כוסות שאין לך עני שבישראל שאין לו כוס בביתו וכשחל בשבת לאחר סיום תפילת לחש אומר שליח צבור ויכולו, ומנן אבות בדברו, והותם מקדש השבת,

(ל) כדמפורש ביומא, שם שם. (לז) כדתנן. כלים פ"ז מ"א ע"ש. (לח) שלא יהא שם יותר ממאה ושמונים וארבעה. במח"ז דר 47 "שלא יהא שם מן הישנה יותר מקפ"ד וחצי נשאר ברוב חשנים שאין לך מלא חפנים בחזקתן חצי מנה של קדש שהוא כמנה שלנו משקל פלפלין שלנו. הילכך אי אפשר כל ע"י שנה שלא יהא שבו קפ"ד מנין, ואח"כ הובא כמו לפנינו. (לג) כיתות לשון חתיכה כו'. כמו שהוא לפנינו כ"ה בכ"י ב'. אבל יש לחקן קורטוב כמו שנדפס בסדרים וכן הובא בסדור רע"ג דף פ"ז ע"ב ובירושלמי יומא פ"ד ח"ה (מ"א ע"ד) הלשון משונה קצת. וגם במח"ז חובא קורטוב וחובא שם קורטוב לשון גבי דבש דתאנינן וצ"ל קורטוב לשון (חתיכה) כלומר מעט ואל תחמה אי נקים] לשון גבי דבש וחכונה לשון קורטוב. והצאות קורטוב שם מדה.

ואין צריך להזכיר בשל יום טוב (א) דאמר רבא יום טוב שחל להיות בשבת שליח ציבור הוזרד לפני התיבה [ערכית] אינו צריך להזכיר של יום, שאלמלא שבת אין שליח ציבור יורד לפני התיבה ערבית, ביום טוב וספסא ושאר ימים טובים שחלו להיות כמוצאי שבת מתפללין בלחש ותודיענו, (ב) דאמר רב יוסף אנו תקינו לן רב ושמאל מרגינתא בבבל ותודיענו משפטי צדקך. וכן הוא מתפלל אתה בחרתנו עד ושמך הגדול עלינו קראת ותודיענו משפטי צדקך וכו', ואחר כך ותתן לנו ה' אלהינו כאהבה מועדים לשמחה וכו', רצה ומודים, ואין אומרים ויתן לך:

[תלה] בא לביתו טרם יסעד מקדש על היין, ועושה סדרו כתיקון רבותינו ולמען אשר לא ישנה בסדרו (א) יגרום לו מסורת זה הטעם ר' יוסף הגדול, נסן קדוש, זמן, נטילה, ירקות, אדמה, וטבל, וכסא, בצע, עניא, כסא, ונשתנה, נטילה, שליטה, מוציא, ופרוס, אכיל מצה, אכיל עמה וחטא ומורו, טבל בך וסעד, בצעו מפסיר ונטול שלישי למזון, רביעי להלל. כדמיקלע יום טוב כאפוקי שבתא איתקרי הכי נסן קדוש נר הבדלה זמן נטילה ירקות אדמה וכו': חל להיות בשבת אומר ויכולו, בורא פרי הנסן, ואשר בחר בנו את יום המנוח הזה ואת יום חג המצות הזה, וחתם מקדש השבת וישראל והזמנים: חל להיות במוצאי שבת מברך י' ק' נ' ה' ז', ואומר הגדה עד גאל ישראל, ומסדר כל הסדר כסדר אוכל ומברך ברכת מזונו, ואומר הלל על כוס רביעי, ואחר כך הלל המצרי ואחר הלל המצרי הלל הגדול הודו לך כי טוב כי לעולם חסדו, ואומר נשמת עד מלך אל חי עולמים, ובשחרית מתפלל כמו בערבית, ומברכין לגמור את הלל, יתגדל:

[תלו] ובמוסף מוציאין שתי תורות, כאחת מהן בפרשת משכן, עד מארץ מצרים על צבאותם, וקורין חמשה, ואין פותחין מהן, אבל מוסיפין ובשנייה קורא מפסיר, בפרשת פנחס בחדש הראשון עד סוף הפרשה, והשליח [ציבור] אומר קדיש דאמיר, ומפסיר ביהושע ויאמר יהושע עד ויהי שמעו בכל הארץ, אשרי עד דאמירן ועומדין למוסף, ומפסיקין האזכרה, העובר לפני התיבה אינו מזכיר, ומבקשים על הטל בתחיית המתים משיב הרוח ומוריד הטל:

[תלו] ולאחר תפילת ערבית מברכין בא"י אמ"ה על ספירת העומר (א) היום יום אחד, יהי רצון מלפניך ד' אלהינו ואלהי אבותינו שתכנה בית המקדש במהרה בימינו, וכן בכל לילה ולילה עד שבועות (ב) ומצוה למימי יומי, מצוה למימי שבועי (ג) ובעמידה, לפי שכל מעשה העומר יושנו בעמידה, ועוד שנאמר מהחל חרמש בקמה (דברים ט"ז ט') אל תקרי בקמה אלא בקומה:

[תלה] (ב) דאמר רבא, שבת כ"ד ע"ב. (ג) דאמר רב יוסף כ"ו, ברכות ל"ג ע"ב.

[תלה] (ב) יגרום לו מסורת זה הטעם ר' יוסף הגדול. הוא ר' יוסף טוב עלם.

[תלו] (ב) חיים יום אחד. באהורה ס"י צ"א הובא מלת לעומר, ועיין בשו"ת הרשב"א

ס"י תניז. (ג) מצוה למימינו יומי מצוה למימינו שבועי. מנחות ס"ז ע"א. (ג) ובעמידה כו' ועוד שנאמר מהחל חרמש בקמה אל תקרי בקמה אלא בקומה. עיין בס' האורה ס"י צ"א חערה ג' ותראה שבשבלי הלקט ס"י רל"ד (דף ק"ט ע"א) הביא וז"ל ואין מברכין אלא מעומר יש מפרשין משום דאיתכש ספירה לקצירה ודרך קצירה מעומר, ויש מפרשין משום דכתיב מהחל חרמש בקמה, אל תקרי בקמה אלא בקומה. ועיין מה שכתבתי באריכות במבוא להפסיקתא דריב אות ד' (דף ט') והבאתי חבל מפרשים אשר חתיקו הסדרש דבקמה, ועיין סבא ללקח טוב חערה ליה ידרשם הקרא משם.

[תלה] ליום שני מוציאין כמו כן שני תורות, (א) וקורין שור או כשב או עז עד וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, ובשנייה מסטיר קורא כדאמלול, ומסטיר בנביא במלכים וישלח המלך עד ואחריו לא קם כמורה. אשרי, קריש עד דאמירן, ועומדין לתפילת מספ ומתפללין אבות וגבורות וקדושת השם אתה בחרתו ומסני חטאינו וכו', רצה ומודים ושים שלום, והשליח ציבור אומר קריש כולו, אין כאלהינו, זה תפילת מספ משני ימים טובים הראשונים, ומשעברו (ב) אין מברכין לגמור את ההלל, אלא לקרוא את ההלל, לפי שאין חלוקין בקרבנותיהן, ואל יאמר במסני חטאינו ובחמשה עשר יום, וביום הראשון אלא כמי שכתבת עלינו בתורתך עד והקרבתם אשה עולה, וכן האחרון לא יקרא בתורה ובחדש הראשון ככשי ימים טובים הראשונים, אלא בהקרבתם יתחיל ויגמור הפרשה, וביום השביעי בכלל, להעיר על כל התג הבא לפניו ועוד שאין משיירין בפרשה פחות מן פסוקים, אבל האיד קורא ובחדש הראשון ובחמשה עשר יום והם כבר הלכו להם, אמנם ביום הראשון קורין את ארבעה עשר, להניד הילכות החודש הראשון וכל חוקות הפסח:

[תלמ] וביום השלישי של פסח שהוא חולו של מועד קורין קריש לי כל בכור עד ויהי בשלח פרעה, ביום הרביעי קורין אם כסף תלוה את עמי עד לא תבשל גדי בחלב אמו, ביום החמישי קורין פסל לך עד לא תבשל גדי בחלב אמו, ביום הששי קורין במדבר סיני בשנה השנית עד לגר ולאזרח הארץ, באילו ד' ימים של חולו של מועד מוציאין ב' תורות, וקורין באחת שלשה מענייניו של יום, שאמרת בסימן שסדרו רבותינו משך תורא קריש בכסא פסל במדברא שלח בזכרא, ומסטיר קורא בפנחם מוהקרבתם, עד וביום הבכורים, מתוך שהוא בא להכיר היום, (א) כדאמרינן כל דפסי מילתא מחבריה טפי ליה חר גברא, לפיכך הנהיגו ליהרד לקרוא בפרשת מוסף:

[תמ] וששאלתם אם שכחו וקראו ד' בענייניו של יום ולא קראו קרבן מוסף כך נראה בעיני שיחזור שליח ציבור ויקרא בפרשה והקרבתם, דהך רביעי כמאן דליתיה דמי, ואי איפשר שלא יקראו בקרבנות דחובה היא, לפיכך יחזור שליח ציבור ויפתח ספר תורה ויקרא לכל מי שירצה או לרביעי או לאחר, ואין לתופשו לכך, (א) ובמסכת סופרים יש מעין דבר זה, כל ימות הפסח האחרון קורא והקרבתם, וקורין גמי ביום השביעי דחדא פרשתא הוא, ואין לשנות כלל. שלמה בר שמשון:

[תמא] ומחזורין התורה למקומה, ואומר השליח ציבור לפני התיבה אשרי ובא לציון, וסדר קדושה כמנהג חול גמור, קריש עד דאמירן, ועומדין למוסף ומתפללין מן ומחיה, ואתה קדוש, ואתה בחרתו ומסני חטאינו עד מפי כבודך כאמור והקרבתם עד כהלכתן, מלך רחמן כו' עד סברך את עמו ישראל בשלום, יתגדל כו', ומגילת שיר השירים אומרים בשבת שחל להיות בחול המועד וקורין מן ראה עד לא תבשל גדי בחלב אמו, ומסטיר קורא והקרבתם, עד סוף הפרשה, ומסטיר ביחזקאל היתה עלי

[תלה] (ב) וקורין שור או כשב. מגילה ל"א ע"א. (ג) אין מברכין לגמור את הלל אלא לקרוא את ההלל. עיין ערכין י' ע"ב ובתוס' ע"א ד"ה י"ח ימים.

[תלמ] (ב) כדאמרינן. מגילה כ"ב ע"ב.

[תמ] (ב) ובמס' סופרים. עיין מס' סופרים פ"א ה"ד. (ג) שלמה בר שמשון. כן חתם בסוף התשובה ועיין בסמך. שם ארבר אודותו.

יד ה', עד סוף הפרשה, ואין בה מעניין הפסח כל עיקר. ונראה לרבי שצריך להתחיל למעלה כה אמר ה' עוד זאת אדרש וגו' כצאן קדשים כצאן ירושלים במועדיה וכו', כדמרגמין כעמא (רמבן) [דמדבן] ואתא לירושלים בזמן מועדי פיסחא. ויש מקומות שנהגין כן:

[תמב] למוסף מתפללין אבות ונכורות וקדושת השם, ואתה בחרתו עד ותתן לנו ה' אלהינו באהבה שבתות למנוחה ומועדים לשמחה, ומסני חמאינו עד ומספין כהילכתן, את מוספי יום המנוח הזה ויום חג המצות הזה נעשה ונקריב לפניך עד מסי כבודך כאמור, וכיום השבת כו' זה קרבן שבת וקרבן היום כאמור, והקרבנות אשה עולה לה' וכו' עד והנחילנו ה' אלהינו באהבה וברצון שבת ומועדי קדשין וחזתם בא"י מקדש השבת וישראל והומנים, רצה ומודים ושים שלום, יתגדל:

[תמג] בשביעי של פסח בליל יום טוב מקדשין על היין, ואין צריך לומר זמן, ומתפללין כמו בימים טובים ככל ארבעה תפילות, אלא שבתפלת מוסף מוסיף על הפסוקים וביום השביעי מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו וכו', ומציאין שתי תורות וקורין באחת ויהי בשלח עד כי אני ה' רופאך, ומסמיר קורא מן והקרבנות עד סוף פיסקא, ומסמיר בשמואל וידבר דוד עד סוף השירה. ביום השמיני קורין כל הבכור עד סוף סידרא, ואם חל בשבת מתחיל עשר תעשר, ומסמיר בישיעה הגה עוד היום כנוב לעמוד עד צהלי ורוני יושבת ציון וכו', כך הוא סדר הפסורות והפרשיות. (א) וזהו סימנים משך תורא קדש כנספא פסל במדברא שלח בוכרא, ואעפ"י דסימנים הכי הוא, מכל מקום קורין פסל לך בשבת של חול המועד ומתחילין בראה אתה אומר אלי, כדי שיקראו בה שנעה (ב) כדבר חנין בר אבין שבת שחל להיות בחול המועד, בין בניסן בין בתשרי, קרינן ראה אתה, ופסח שחל להיות בחמישי קורין בפרשת משכו, ולמחר שור או כשב או עז, יום ג' שהוא שבת של חול המועד קורין ראה אתה דהיינו פסל לך, יום ד' קורין קדש לי, דהא חזרין לכסדרן, ומהו הסדר, לקרות בפרשה קדש לי אחר שור או כשב, וכן היינו עושין אם לא שתפסיק שבת של חול המועד, ועכשיו שהפסיק קורין אותה מיד אחר השבת, וכן הלכה: בשביעי של פסח קורין ויהי בשלח, ומסמיר וידבר דוד, וקטן מתרגם כל פסוק ופסוק, שהיום עברו ישראל, ומתרגם כל הפרשה לפרסם הנם:

[תמד] ואילו פרשיות של ראשי השנה, יום ראשון קורין ב' וירא אליו וה' פקד את שרה, ומסמיר בפנחס בחדש השביעי באחד לחדש עד סוף פיסקא, ומסמיר ויהי איש אחד מן הרמתיים, יום שני קורין והאלהים נסה עד סוף סידרא ומסמיר קורא בנביא ירמיה מצא חן במדבר עד רחם ארחמנו נאום ה':

[תמה] ביומא דכ"פורא שחרית מן ויהי אחרי מות עד והיתה זאת לכם, ומסמיר בפנחס ובעשור עד סוף פיסקא, ומסמירין בנביא בישיעה סולו סולו עד כי סי ה' דבר, ובמנוחה קורין באחרי מות כמעשה ארץ מצרים עד סוף סידרא, ומסמיר ביונה:

[תמז] (ז) וזהו סימנים משך תורא. חסימן חובא בגמרא מגילה ל"א ע"א (ז) כדבר חנין בר אבין. מגילה ל"א ע"א ושם חגי' א"ר חונא.

סדר רשי

[תמוז] בחג הסוכות יום ראשון קורין שור או כשב או עז ומסמיר קורא בפנחס ובחמשה עשר יום עד סוף פסיקא, ומסמירין בנביא הגה יום בא, בזכריה, עד ולא יהיה כנעני עוד. יום שני קורין כדאחמול, והמסמיר קורא כדאחמול, ובנביא במלכים, ותשלם כל המלאכה עד ויעמוד. יום שלישי כהן קורא ביום השני, ולוי ביום השלישי, ישראל ביום הרביעי, רביעי קורא ביום השני וביום השלישי, יום ד' כהן קורא ביום השלישי וכו', יום ה' כהן ביום החמישי, יום ו' כהן ביום הששי, לוי ביום השביעי, ישראל ביום החמישי, רביעי ביום הששי וביום השביעי, ויש שמתחילין ביום השביעי כהן ביום החמישי, לוי ביום הששי, ישראל ביום השביעי, ורביעי בששי ובשביעי. וכן נהוג עלמא:

[תמוז] יום שמיני בין בשנת בין בשאר ימים קורין עשר תעשר עד סוף סידרא, ומסמיר ביום השמיני עצרת תהיה לכם עד סוף סידרא, ובנביא במלכים ויהי ככלות שלמה עד ביום השביעי שלח את העם: (א) יום שמחת תורה וזאת הברכה וכו', ובראשית עד אלה תולדות השמים, ומסמיר קורא כדאחמול, ובנביא במלכים ויעמוד שלמה עד ויהי ככלות שלמה, ויש שמסמירין ביהושע אחרי מות משה עד חזק ואמץ דלא כהילכתא:

[תמוז] (ב) יום שמחת תורה כו' ובנביא במלכים ויעמוד שלמה וכו', ויש שמסמירין ביהושע אחרי מות משה עד חזק ואמץ דלא כהילכתא. ענין תוס' מגילה ל"א ע"א ד"ה למחר, ודל' ומסמירין ויעמוד שלמה, ויש מקומות שנהגו להפסיד בויהי אחרי מות משה ושיבוש הוא שהרי הש"ס אין אומר כן, וי"א שרב האי גאון תימן לומר ויהי אחרי מות משה, אבל אינן יודעין חסברא אמאי שנה סדר הש"ס עכ"ל והר"א"ש מגילה פ"ד ס"י י' הביא ודל' ב"מ האחרון של חג מסמירין ויעמוד שלמה, וי"א ויהי אחרי מות משה והכי איתא בירושלמי עכ"ל ותרב בעל קרבן נתנאל העיר שם באות צ" וכתב לא ידעתי מקומו. וכבר העירוני בהכרמל שנה שנייה צד 140 שהמלה "בירושלמי" הוא מ"ס וצ"ל והכי איתא ברע"ג, שכן הביא בסידורו דף נ"ב ומסמיר במלכים ויעש שלמה [צ"ל ויעמוד שלמה], ויש שמסמירין ויהי אחרי מות משה עד חזק ואמץ עכ"ל. וכן הרמב"ם ה' תפלה פ"ג ה"ב כתב למחר קורין וזאת הברכה ומסמירין ויעמוד שלמה ויש מי שמסמירין ויהי אחרי מות משה וע"ש בהגהות מייסוגיות אות ח' דגאונים תקנו כן להפסיד ויהי אחרי מות משה ורשאים הגאונים לשנות והר"ף מגילה פ"ג הביא מאמר הנמרא ב"מ האחרון של חג וכו' ומסמירין ויעמוד שלמה. ס"א ויהי אחרי מות משה. וגם הרב בעל שלמי חנבורים הביא ודל' ובירושלמי יש שמסמירין ויהי אחרי מות משה והכי מנהגינו ע"כ ותוא לשון תרא"ש וראיתי באור זרוע ח"ב ס"י שציג שכתב ודל' למחר קורין וזאת הברכה ומסמירין ויעמוד שלמה וכו"ג כתב שמסמירין [ויהי] אחרי מות [משה] וכבר שאל רב עמרם ספני מה מסמירין באחרי מות והשיבונו שכבר שאלו כמה פעמים זה ואינן יודעים מי נהוג כן וי"ל תואל וכל ימות החג מסמירין בענין היום ובשמחת תורה מסיימין ספר חובש וקורין ענין פטירת משה רבינו לכן מתחילין בראש ספר נביאים מענין פטירת מרע"ה והעסדת יהושע במקומו. וגם לרבינו יצחק ב"ר יהודה וצ"ל שאלו והשיב כיון שנהגו נהגו שמנהג בסבל הלבנה, וי"ל שימי רבנן סבוראי שעמדו אחרי האסוראים נהגו כן. ויש כח ביום כי למדו תורה מסיים עכ"ל, ולדעתי יש לחקן בדברי האר"ז שצ"ל ורד"ג במקום ובח"ג, כי לא נמצא רמז לזה בבתיאן ותכמי התוס' מגילה ל"א ע"א הביאו בשם רב האי גאון, מכל זה תראה שהציון ירושלמי כהר"א"ש הוא בטעות, ותוך מכל זה לא יתכן שיהי' נמצא בירושלמי מה שמסמירין בשמחת תורה כי בירושלמי לא נמצא רמז כלל לשמחת תורה, כי רק בבבלי נמצא למחר קורין וזאת הברכה ומסמירין ויעמוד שלמה, כי בבבלי עשו שני ימים טובים לכן ביום השני בשמחת תורה היו מסמירין ויעמוד שלמה או ויהי אחרי מות משה, אבל בירושלמי שנתחבר בא"י לא היו עושין רק יום אחד יו"ט, וא"כ התפוסות שמחת תורה מה עבדתה? וענין מה שכתבתי בהשחר שנה שלישית חוברת ראשונה צד 46.

[תמח] בשמיני אין לקרות ספיקו של שביעי שכבר עשיתו קודש, (וכן) [וכד] מיקלע שבתא בחולו דמועדא בסוכות קרינן ראה אתה, ומסמיר בענינא דיומא במה דרבינא קרא שתי פרשיות, ובנביא ביחזקאל (ל"ח י"ח) ביום בא נוג על ארמת ישראל עד לא ישאו (שם ל"ט י').

[תמט] ביומא קדמא דחנוכה בנשיא ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן, עד קרבן נחשון, ביום ב' כהן ולוי ביום השני, וישראל ביום השלישי כולו, וכן כל שבעת ימי חנוכה, יום ח' ביום השמיני וגו' ויתחיל בהעלתך עד כן עשה את המערה. וכד מיקלע ראש חדש שבת בחנוכה שבת קודמת דתדירא ואחריה ראש חדש ומסמיר בחנוכה רני ושמחי עד תשואות חן חן לה, ובשבת שנייה מסמיר במלכים (ז' ט') יועש חירם עד היא ציון (שם ח' א'), ואי אקלע ראש חדש שבת בחול אין משניחין בחנוכה [וקורין] תלתא בראש חדש וחד בחנוכה:

[תנ] אדר הסמוך לגיסן אינו חל (א) אלא בז'בד'ו, וסימן להפסקות שאין קורין פרשה זמ'ו ב'ו' ד'ו' ובי"ו, פירוש אם חל אדר ב'ו' למ"ז מפסיקין, ואם ב'ו' מפסיקין, ואם ב'ו' ל'ד' מפסיקין, ואם ב'ו' יש בו שתי הפסקות אחת ב'ו' בו, ואחת בי"ו, דאי חל אדר באי"ה אתי גיסן בב'ד'ו, חל בשבת קורין בענין היום ששה, וחד בראש חדש, ומסמיר בכי תשא עד לנפשותיכם. ובשבת הבאה פרשת זכור לפורים שיבא אחריה בערב שבת ובשבת (אחרת) ממחרת הפורים שהוא מ"ו באדר מפסיקין וסימנך זמ'ו שעדיין נשתארו שתי שבתות באדר באחת קורא פרה אדומה ובאחת החודש הזה שטמאת אותה שבת ראש חדש גיסן בא ביום ראשון, חל ראש חודש אדר בשני בשבת קורא פרשת שקלים בשבת שלפניו ומפסיקין בשבת שלאחריו שהוא ב'ו' לחדש, וסימן ב'ו', שעדיין יש פנאי לפרשת זכור בשבת שנייה של אדר שהפורים אחריה ביום ראשון, ובשבת שלישית פרה אדומה, וברביעי' החדש, שראש חדש גיסן אחריה ביום ג'. חל ראש חדש אדר להיות ברביעי, קורין פרשת שקלים בשבת שלפניו, ומפסיקין בשבת הבאה לאחריו, שהוא ד' לחדש, וסימנך ד'ד', שעדיין יש מקום לפרשת זכור שבת שנייה של אדר שהפורים באים אחריה יום ג' ובשבת שלישית פרה אדומה, וברביעי' החדש שראש חדש גיסן חל להיות אחריה ביום ה', חל ראש חדש אדר להיות בששי בשבת קורין פרשת שקלים בשבת שלפניו וחמצא שתי הפסקות מפסיקין שבת ראשונה שלאחריו שהוא ב' לחדש שיש פנאי לפרשת זכור (וסימנך ובי"ו) בשבת שנייה של אדר שהפורים באים אחריה ביום ה', שוב מפסיקין בי"ו לחדש אדר שהוא שבת שלישית של אדר אחר הפורים, מפני שיש פנאי לפרשת פרה שבת רביעית של אדר והחדש קורין שבת חמישית שבו חל ראש חדש גיסן, וסימנך ובי"ו, שבת שלפני ראש [חדש] אדר הסמוך לגיסן מפסיקין קורא פרשת שקלים כי תשא עד לנפשותיכם, ומסמיר בנביא במלכים ב' שבע שנים עד לכהנים יהיו, ואפילו בו ביום פרשת כי תשא חוזר למסמיר וכופלה. ואם חל אדר בשבת קראו שיתא בענינא דיומא, וחד בראש חדש ומסמיר בשקלים. שבת שלפני הפורים מסמיר קורא זכור עד סוף סידרא בכי תצא, ובנביא בשמואל פקדתי עד וישסף שמואל:

סדור רשי

[תנא] בפוריא קורין ויבא עמלק עד סוף סידרא. שבת שלשני שבת שקורין בה החדש מפסיר קורא פרה אדומה עד ויבאו בני ישראל כל העדה, ובנביא ביחזקאל בית ישראל יושבים על אדמתם עד כצאן קרשים. שבת שלשני ראש חדש ניסן, או אפילו חל ראש חדש ניסן בשבת, מפסיר קורא בבא אל פרעה החדש הזה עד כל מחצצת לא תאכלו, ובנביא ביחזקאל בראשון באחד לחדש עד יעשו את הכבש. כשחל ניסן בשבת תחילה קורין ו' בעניין השבת, וחד בראש חדש, ומפסיר בהחדש הזה. בראש חדש קורין בפנחס, כהן וידבר עד ואמרת, לוי חזר ומכפל ואמרת, את הכבש, ועשירית, ישראל מעולת התמיד עד עולת שבת, רביעי ובראשי חדשים עד סוף פסחא. וכשחל ראש חדש בחנוכה, כהן עד עולת תמיד, לוי מעולת תמיד עד ובראשי חדשים, ישראל ובראשי חדשים, רביעי בחנוכה: בשבתא קרי ו' [בשחרית ונ'] במנחה, ויבוא דכפירא ו' בשחרית [ונ'] במנחה, כימים טובים [ה']. בראש חדש ובחולו של מועד ד', בחנוכה ג', בתענית ג', בפורים ג', בשבת ובכפור (ז') וביום טוב אי בעי למקרי מפי קרי. (א) פקוד ופסח מנו ועצרו צומו וצלו קומו ותקעו.

[תנב] ראש חדש אדר הסמוך לניסן הוא ערב פסח, והפסח הוא ערב עצרת, ועצרת הוא ערב ראש השנה, וסימנך לא ב'ד' פסח, ולא ג'ה' עצרת, ולא א'ד' ראש השנה וסוכות, ולא א'ג' יום הכפורים. חד בניסן בו פסח, בו שבעה עשר בתמוז, בו תשעה באב, תרי בניסן שבועות וחנוכה בזמן שמרחשון חסר, אבל בזמן שהוא מלא חנוכה בשלשה בניסן, שהוא יום אחר שבועות, תלתא בניסן ראש השנה וסוכות, ארבעה בניסן לא כלום, חמשה בניסן יום הכפורים, סליקו פרשיות:

א'ת' ב'ש' ג'ר' ד'ק' ה'י' ו'פ'.

[תננ] א'ת' ראשון של פסח תשעה באב, כ'ש' בשני בו שבועות, ג'ר' בשלישי בו ראש השנה, ד'ק' רביעי בו קריאת התורה, כלומר שמחת תורה, ה'צ' בחמישי בו צום כיפור, ו'פ' ו'י' פורים:

וזה עשיית ציצית.

[תנד] (א) ציצית תרי"ג מצוות תלויות בו כי ת"ר חשבון האותיות שש מאות, ו"ג ח' חושין וה' קשרים, ב' קשרים למעלה ונ' למטה הרי י"ג, וצריך טוויה

[תנא] (ב) פקוד ופסח מנו ועצרו צומו וצלו קומו ותקעו. וכן הובא הסימן בהאורה סי' ע"ג והבאתי שם בהערה מ"ז הסימן כזבא בהג"מ ה' תפילה פ"ג וז"ל כתב בסדר רב עמרם סי' פקוד ופסח מנה ועצר צום וצלי קום ותקע, הא לך פירוש פקוד תרגומו של צו, ואח"כ פסח מנה מניין שבמדבר סיני ואח"כ עצרת ואח"כ צום תענית ת"ב, ואח"כ צלו שהוא ואתחנן, קום שהוא אהה נצבים, ואח"כ תקע בריה, ועיין בהמנהיג ה' פסח סי' ד' מעם הסימן פקוד ופסח, וכעת מצאתי בסדר פרשיות של ימים טובים והפסחות שלהן שהוצ' לאור הרב המופלג מ"ה חיים מאיר הורוויץ ז"ל מפ"פ בספרו בית נכות ההלכות עפ"י כ"י פארמא קובץ 1089 הובא ג"כ הסימן ומבאר לעולם קורין פרשת צו קודם הפסח וזה הסימן פקד ופסח, לעולם קורין פרשת במדבר סיני קודם העצרת וזה הסימן מנו ועצר, לעולם מתענית תשעה באב קודם פרשת ואתחנן וזה הסימן צום וצלי, לעולם קורין פרשת ואתם נצבים קודם ר"ה וזה הסימן קום ותקע.

[תנד] (ב) ציצית תרי"ג מצות תלויות בו. וכ"ה בכ"י ב' והלכות ציצית הובא בפרדס סי' ל"ו ול"ז ובשבלי הלקט השלם דף קפ"ט ע"ב עד קצ"א ע"א הובא הלכות ציצית של רבינו שלמה זצ"ל וסדרו של ציצית ובסוף סיום סליקו הלכות ציצית של רש"י ז"ל, והוא הכתוב בספר